

наречного, глагольного, предложного и союзного). На основе критерия семантической близости в каждом лексико-семантическом микрополе есть определенное количество лексико-семантических групп. Распределение лексических единиц с семой времени осуществляется на базе критерия семантической близости и семантического содержания. Семантическая структура темпоральных слов выглядит как ряд кругов, которые касаются друг друга и частично накладываются друг на друга, что дает нам возможность говорить и о взаимопроницаемости отдельных темпоральных значений.

Ключевые слова: время, темпоральность, микрополе, лексико-семантическое поле, лексико-семантический вариант, сема, полисемия.

Kanonik Nataliia. Part Language Organization of the Lexico-Semantic Field of Time in Contemporary English

The article analyzes the temporal orientations of the lexical units of contemporary English according to the part-language criterion. Although a lot of works are devoted to the study of units with temporal semantics, in particular the study of lexical time units of the English language field in the system of linguistic means and the attempts by linguists to characterize all language means with temporal semantics are fixed, the problem remains relevant and open to research. The purpose of this article is to study the philosophical category of time and its linguistic expression. To achieve the goal it is necessary to find out the place of the philosophical category of time in the language expression and to determine the temporal aspect of all parts of the language in the lexico-semantic system of modern English. The method of the continuous sampling highlights 543 lexical units with a seme of time (196 nouns, 117 adjectives, 102 adverbs, 81 verbs, 36 prepositions, 11 conjunctions). The kernel of the lexico-semantic field of time consists of 276 lexical units: 102 nouns, 45 adjectives, 53 adverbs, 49 verbs, 24 prepositions and 4 conjunctions. According to the semantic criterion, the lexical-semantic field of time splits into 6 lexical-semantic microfields (noun, adjective, adverbial, verb, prepositional, and conjunctive). On the basis of the criterion of semantic closeness in each lexical-semantic microfield there is a certain number of lexical-semantic groups. The distribution of lexical units with a seme of time is based on the criterion of semantic proximity and semantic content. The semantic structure of the temporal words looks like a series of circles that touch each other and partly overlap on one another, which gives us the opportunity to speak about the interpenetration of individual temporal meanings.

Key words: time, temporality, microfield, lexico-semantic field, lexical-semantic variant, seme, polysemy.

УДК 81-11'42:616.89-008.454

Олена Карпіна

КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНЦІЯ ДЕПРЕСИВНОЇ ОСОБИСТОСТІ

У статті досліджено особливості комунікативної поведінки депресивної особистості згідно з рівнем її комунікативної компетенції. З'ясовано, що комунікативна установка стосовно партнера з комунікації залежить від характеру депресії, у якій перебуває мовець. На цій підставі розмежовано депресію як тип особистості, депресію як стан або настрій (залежно від ступеня важкості й характеру перебігу) і депресію як наслідок інших деструктивних процесів за відсутності депресивної акцентуації. Відзначено, що комунікативна поведінка депресивної особистості тяжіє до пасивно-центрованого типу. Вияви конфліктної поведінки властиві особистостям у стані депресії, спричиненої психогенними факторами. Непряму вербальну агресію представлено у фрагментах дискурсу, які містять іронію й сарказм. Депресивні мовці, що перебувають у легкій депресії, тяжіють до кооперативного типу спілкування з орієнтацією на партнера з комунікації, демонструючи високий рівень комунікативної компетенції.

Ключові слова: комунікативна компетенція, депресивна особистість, комунікативна поведінка, мовна особистість, комунікативна установка, конфліктна поведінка, маніпуляція, кооперативний тип поведінки.

Постановка наукової проблеми та її значення. Актуальними завданнями сучасної лінгвістики в площині антропоцентричної парадигми є оптимізація й гармонізація комунікативної взаємодії. Важливим критерієм, який диференціює мовну особистість за її здатністю до кооперації в міжособистісному спілкуванні, є комунікативна компетенція.

Аналіз досліджень цієї проблеми. Комунікативна компетенція як складний і багатоаспектний феномен була предметом досліджень вітчизняних і зарубіжних учених, як-от: Ф. С. Бацевич, О. С. Іссерс, К. Ф. Седов, О. О. Селіванова, Й. А. Стернін, А. Н. Чомські, Т. Г. Винокур, М. Томаселло, В. П. Конецька, В. Б. Кашкін, В. І. Карасик тощо. Упроваджене в науковий обіг американським мовознавцем Н. Чомські, це поняття зазнало різноманітних

трансформацій, трактоване і як вроджена здатність, і як сукупність навичок, здобутих у результаті соціалізації.

Комунікативна компетенція індивіда є об'ємною структурою, що включає в себе всі інші типи компетенції людини – культурну, мовну, феноменологічну тощо, – і залежить від багатьох факторів: індивідуальних психологічних особливостей мовця (темпераменту, емоційного стану, уподобань, переваг), правильної постановки комунікативної інтенції, адекватного вибору стратегій, орієнтації в ситуації спілкування, урахування фактору адресата тощо.

Мета статті – охарактеризувати комунікативну поведінку депресивної особистості відповідно до рівня її комунікативної компетенції. Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання таких завдань:

- визначити зміст поняття комунікативної компетенції в сучасних лінгвістичних студіях;
- з'ясувати кореляцію індивідуально-психологічних особливостей депресивної особистості з рівнем її комунікативної компетенції;
- виявити вербальні й невербальні засоби маніфестації комунікативної компетенції в межах кожного рівня.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Під комунікативною компетенцією ми услід за Ф. С. Бацевичем розуміємо сукупність знань про спілкування в різноманітних умовах і з різноманітними комунікантами, а також знань вербальних і невербальних засад інтеракції, умінь їх ефективного застосування в конкретному спілкуванні в ролі адресанта й адресата [1, с. 124].

Одним із визначальних критеріїв комунікативної компетенції є здатність до кооперації в міжособистісній взаємодії. Підставою для цього виступає тип домінуючої установки стосовно партнера з комунікації. У нашому дослідженні ми звернулися до класифікації К. Ф. Сєдова, який, орієнтуючись на комунікативно-прагматичний аспект дослідження комунікативної компетенції, виокремив в її межах три рівні: *конфліктний*, *центрований* і *кооперативний* [4]. Відповідно до рівня комунікативної компетенції, виявленої під час аналізу поведінки депресивних особистостей у процесі спілкування, можна говорити про конфліктний, центрований і кооперативний типи комунікативної поведінки, що характеризують ту чи іншу особистість за її здатністю до кооперації.

Особистість депресивного мовця повністю зосереджена на внутрішньому світі, будучи ув'язненою всередині обмеженого простору, – власної тілесної оболонки. Будь-який контакт із зовнішнім середовищем лише підкреслює її власну неповноцінність, тому депресивна особистість (надалі – ДО) не лише не прагне до соціалізації, але й намагається уникнути будь-яких зазіхань на її автономність [5, с. 43–46].

З іншого боку, перебування в стані депресії провокує приховані нарцистичні прояви душевної організації особистості, коли печаль починає захоплювати, а страждання – звеличувати. Тоді ущербність перетворюється на «інакшість», що межує з геніальністю, а спілкування з іншими людьми містить приховану загрозу її втратити [2, с. 11–12].

Така амбівалентність депресивного світосприйняття породжує різні моделі комунікативної поведінки, зумовлені характером перебігу депресії, особистісною акцентуацією, індивідуальними рисами мовця та іншими екстралінгвальними чинниками, які впливають на формування дискурсу ДО. Тому, зважаючи на сказане вище, доцільно розмежовувати депресивну акцентуацію, депресивний настрій і депресивний стан.

Депресивно акцентуована особистість, хоча й страждає через комплекс неповноцінності, проте намагається компенсувати це відчуття через ідеалізацію комунікативного партнера [3]. Відповідно комунікативна поведінка таких особистостей буде вирізнятися товариськістю, прагненням до теплих стосунків, ігноруванням недоліків і звеличенням позитивних якостей комунікативних партнерів.

У міру розвитку депресивних якостей в індивідуумів з недепресивною структурою особистості, коли настання депресії відбувається в результаті важких травмувальних факторів або ж як вторинна реакція на деструктивні процеси (як-от алкоголізм), комунікативна поведінка таких особистостей може тяжіти до вираження конфліктності, виявленого в агресії. При більш важких формах депресії може спостерігатися відчуження, пов'язане з неможливістю налагодити контакт

з оточенням. Таким чином, ми будемо спостерігати певну комунікативну відстороненість, безініціативність, незацікавленість у партнері, ухиляння від комунікації тощо.

Домінуючим типом комунікативної поведінки за критерієм установки на комунікативного партнера є **центрований тип**, який передбачає часткове або повне ігнорування партнера з комунікації. Згідно з класифікацією К. Ф. Седова цей тип виявлено у двох різновидах: **активно-центрованому** й **пасивно-центрованому** [4]. Результати аналізу ілюстративного матеріалу засвідчили перевагу пасивно-центрованого типу комунікативної поведінки. Наприклад:

"How's biology class?" Mom asked.

Biology class was hell. I had to memorize these hormones and what they did and I hadn't been able to make flash cards because I was too busy clipping newspaper articles.

"Fine."

"How's Intro to Wall Street?" Dad asked.

A guy from Bear Stearns had visited our class, thin and bald with a gold watch. He told us that if we were interested in getting into finance, we had better work hard and smart because a lot of machines were able to make investment decisions now, and in the future, computer programs would run everything. He asked the class how many of us were taking computer science, and everybody but me and this one girl who didn't speak English raised their hands.

"Great, excellent," the guy had said. "You other people are out of a job! Heh heh. Learn comp sci."

Please die right now, I mumbled in my head, where more and more activity was taking place. The Cycling had begun to develop, although it hadn't hit hard, and I didn't know quite what it was yet.

"Wall Street is fine," I told Dad across the table (Ned Vizzini "It's a Kind of a Funny Story").

Оскільки текст – єдина матеріальна субстанція існування персонажа [6], ми можемо простежити хід його думок, у яких чітко представлено небажання спілкуватися. Картини, які постають у голові хлопця при поставлених запитаннях, не відповідають лаконічним одноманітним відповідям, вочевидь зумовленим не економією вербальних засобів, а прагненням приховати правду, щоб уникнути подальших розпитувань. Хлопець згадує невдалий урок біології, на якому йому не вдалося запам'ятати назви гормонів, а також виготовити картки. Негативне налаштування підлітка щодо перебування на заняттях виражене лексемою *hell*. Наявність модального дієслова *to have to* (*I had to memorize these hormones and what they did and I hadn't been able to make flash cards*) свідчить про те, що хлопець сприймає звичайну роботу на уроці як непосильну повинність. Інформатика теж виявилася суцільним розчаруванням, проте підліток не поспішає поділитися своїми невдачами з батьками, оскільки його думки починають неадекватне кружляння, жалюгідне у своїй неспроможності сконцентруватися, яке в розпачливому універсумі депресивного персонажа фігурує як *Cycling*. Він із острахом констатує ті зміни, що змушують його відчувати й мислити по-новому, проте не може знайти цьому пояснення: *I didn't know quite what it was yet*. Внутрішнє протиріччя між бажанням зрозуміти й неспроможністю думати викликає в нього виражене почуття тривоги й страху перед невідомим, яке він намагається зупинити зусиллям волі: *Please die right now, I mumbled in my head*.

Утручання в особистий простір депресивного комуніканта може призвести до виникнення конфліктного типу спілкування. **Конфліктний тип** демонструє установку проти партнера з комунікації. Подібна інтеракція відображає прагнення одного з учасників спілкування самоствердитися за рахунок співрозмовника. Головна відмінна риса дискурсу такого типу – наявність у ньому так званих **конфліктогенів**, що провокують сутички. Зазначений тип представлено двома різновидами: **конфліктно-агресивним** і **конфліктно-маніпуляторським**.

Конфліктно-агресивний підтип характеризується вираженою агресією стосовно комунікативного партнера, яка спричинена прагненням бачити в його поведінці ворожу або конкурентну інтенцію [4]. Агресор – соціально й психологічно неповноцінна особистість. Для того, щоб досягнути почуття соціальної повноцінності, такий комунікант повинен завдати співрозмовникові морального дискомфорту. Пряма вербальна агресія не характерна для поведінки депресивного мовця, оскільки він найчастіше спрямовує більшу частину цього негативного ефекту на самого себе з ненавистю, яка лише віддалено відповідає його актуальним недолікам [3]. Тому окремі неконтрольовані спалахи відразу змінюються самоприпиненням, котрим ДО карає себе за нестримність почуттів. Наприклад:

"Nice, just throw my issues in my face, why don't you?! I'm trying here! Which is more than I can say for you. **I think you're just looking for an excuse to get rid of me.** Well, I'll make it easy for you. **Get the fuck out!**" He screamed at me.

<...>

"What are you doing? **Maggie, stop! I'm sorry!**" He begged me, trying to stop me from leaving. I swung back around.

"I'm sleeping on the couch. I'd rather sleep alone than share a bed with someone who has no respect for me!" Clay's face crumpled as he tried to grab my arm.

"**Please, Maggie.** I do respect you! So much! **I was being stupid. I'm just so scared of you leaving me.** I guess I push and push just to see if I'm right and that eventually you'll walk away. I say these horrible things just to know if you'll take it. If you'll stick by me no matter what. **But I was wrong!** I shouldn't treat you like that just to prove some sick, twisted theory in my head. **Please, don't leave me!** (Walters, A. Meredith Find You in the Dark).

Клейтон Рід – молодий чоловік, який страждає від нападів депресії (*the legion of psychiatrists diagnosed me with bi-polar disorder <...> You know, happy one minute, depressed and suicidal the next*). Самотність, хлопцем пережити через байдужість батьків, які не приділяли йому уваги в дитинстві, врешті-решт переростає в непохитне переконання, що в цьому винний лише він. Тому зустрівши дівчину, готову його підтримати, він боїться прив'язатися до неї, адже дізнавшись про нікчемність Клейтона, вона обов'язково викреслить його зі свого життя, зітре з пам'яті будь-яку згадку про таку мерзенну й жалюгідну особу *I guess I push and push just to see if I'm right and that eventually you'll walk away*. Перебування в нескінченному очікуванні їхнього розриву приводить хлопця на межу нервового виснаження, яке готове вивергнутися на поверхню за найменшої незначної причини. Вербальна агресія персонажа є скоріше маніфестацією внутрішнього стресового стану, а не усвідомленим бажанням образити співрозмовника. Гнів виступає як наслідок перебування в депресії, а не вияв комунікативного садизму:

Seeing me coming, Clay yelled at the top of his lungs. "I said get the fuck out of here!" I stopped short.

Як можна побачити з прикладів, мовне вираження конфліктно-агресивного типу комунікативної поведінки виявляється в наявності нецензурній лексиці. Невербальна поведінка, виражена засобами просодики **yelled at the top of his lungs, screamed at me**, також демонструє низький рівень комунікативної компетенції. Усвідомивши, що завдав дівчині морального страждання, хлопець карає себе самозвинуваченнями й навіть тілесно завдає собі болю:

It makes me want to take that **fucking razor blade across my skin, just to stop the way I feel in here!**" Clay pulled at his tee shirt over his chest. His breath came in rapid pants and I knew he was struggling for control.

<...>

Clay shook his head and gave a gurgling cry as **he slammed his hand into the bleacher.** Shit. I rushed over to him and took his **injured hand** in mine. **It looked as though he might have broken two of his knuckles. They were turning a nasty purple and there was the unmistakable yellow of marrow.** "What are you doing?" I cried.

Вербальна агресія не завжди має форму прямої образи. Найчастіше вона набуває вигляду неявно вираженої ілюкції, натяку. У повсякденному спілкуванні такий прояв **негативної інтенції** реалізується в жанровому утворенні, яке отримало назву «шпилька» (уїдливе зауваження) [4]:

"I had a long talk with your mother last night."

"**You talked to Mom twice in one year?**"

"**No sarcasm, please.**" He takes another bite of his sandwich and chews. "Chloe thinks you should be evaluated."

<...>

"Evaluated for what?"

He stops eating. "To see if you should go back to the hospital as an inpatient."

The cracks in the floor open wider.

"**You want to lock me up again?**"

"Chloe said she was going to call this morning and talk to you about this."

<...>

"But Mom wants to lock me up."

"The evaluation could prove her wrong—think of it that way."

"She's already scheduled the appointment, hasn't she?"

He picks up the magic wand and tilts it so the sparkles run down the inside, perfectly sealed in plastic.

"Ten o'clock, two days after Christmas."

The cracks in the floor gape open, bottomless stone canyons. I teeter on the edge.

"Lovely," I say. "I'll be able to write an essay about my Christmas vacation on the feeding farm where they stuffed tubes up my nose and made me eat butter and gave me pretty little pills and then they vacuumed out my brain and turned me into a fat zombie. What fun" (Anderson, Laurie Halse "Wintergirls").

Спочатку дівчина вдається до дошкульних коментарів стосовно рішення батьків піддати її повторному огляду з ймовірністю подальшої госпіталізації. Стурбовані пригніченим станом доньки, наслідком якого стала майже цілковита відмова від їжі, вони визнали власну безпорадність у спробах зарадити депресії дівчини, визнаючи госпіталізацію як єдиний можливий вихід із ситуації, що склалася. Проте дівчина не погоджується з таким втручанням в особистий депресивний простір. Вона намагається протистояти батькові спочатку саркастичною ремаркою стосовного відносин між розлученими батьками *You talked to Mom twice in one year*, а тоді іронічно змальовує картину свого перебування в лікарні як ідеальний спосіб проведення різдвяних канікул, який вона збирається в деталях описати в шкільному есе. Лексеми з позитивною оцінною семантикою *lovely, fun, pretty* набувають контекстуально інвертованого значення, у ньому чітко проглядається іронія: дівчина вочевидь не в захваті від багатообіцяючих перспектив перетворитися протягом канікул у «гладкого зомбі» (*fat zombie*), відгодованого, немов різдвяна гуска.

Непохитність батька в прийнятому рішенні призводить до залучення більш жорстких стратегій, у яких чітко проглядається маніпулювання, виражене у вербальних провокаціях, що комбінуює відразу два різновиди конфліктного типу комунікативної поведінки: *конфліктно-агресивний* і *конфліктно-маніпуляторський*:

"You won't be admitted unless you really need it. Don't you want to be healthy, to feel better?"

"You're just trying to get rid of me."

"I'm worried about you. I want my little girl back."

Проте це не справляє належного ефекту, так само як і подальші спроби змінити думку співрозмовника, апелюючи до його здорового глузду раціональними аргументами, що ставлять під сумнів доцільність такого радикального запобіжного заходу, як примусове перебування в лікарні:

I stand up and pace between the table and the stove.

"I tried the hospital. Twice." The cape slips off my shoulders. "You said it was the last time because I used up all the insurance."

"If you have to go inpatient, your mother will sell some stock and I'll remortgage the house. But it doesn't have to come to that. If you'd just eat—"

"I don't need to eat like you."

Dammit, Lia!" he yells. "That's not true and you know it. Are we supposed to let you starve yourself to death?"

Увірвавши терпець батька своєю непокорю, Лія провокує конфлікт, проте розлюченість батька не змінює комунікативних намірів дівчини й вона залучає більш жорсткий стиль комунікативної поведінки, у якому маніпуляція варіює від закликів до порозуміння до звинувачень, брехні й прямої вербальної агресії:

That yelling-Daddy-voice used to scare me. Now it just makes me vicious. "Your wife watches me step on the stupid scale every week."

"And your weight is going down. This week was what, 104? You swore to me you'd stay at 110."

"I have a tiny frame and a fast metabolism."

“Again with the bull!” He sprays sandwich spittle across the table. “You begged me to let you move in. You couldn’t live with your mother a minute longer. You said she was the problem and I believed you, just like I believed you when you promised to be honest.”

I try to lower my voice. The more he loses control, the more I have to hold on to it. “You suck at promises, too. All those canceled weekends, the trips we were going to take, the house you said you’d buy on a lake.”

He glares at me. “Don’t change the subject.”

“I need time, Dad,” I say. “I just can’t stick food in my mouth. I have to start my whole life over again.”

Похитнувши емоційну рівновагу співрозмовника грубими звинуваченнями *You suck at promises, too*, Лія швидко бере контроль над ситуацією, змінивши тональність спілкування з конфліктної на кооперативну *I need time, Dad*, намагаючись виграти час.

Прагненням змінити тему розмови й вплинути на емоційний стан партнера з комунікації відзначено такий фрагмент діалогу:

“When will that happen, exactly?” His voice turns ugly as well as loud, the voice that used to fight with my mother when I was supposed to be sleeping. “Sometime this year? This century?”

“I’m working on it,” I say.

“No, you’re not. You’ve been here for six months and you haven’t unpacked your damn boxes.”

“Oh, you finally noticed?” I snarl back.

“What does that mean?” he asks.

“You’re never around. Jennifer takes care of everything so you can go to your meetings and the library and your squash games and your fancy dinners. Oh, wait a minute—when have I seen this before? Got another girlfriend, Daddy? Ready for round two in divorce court? Don’t forget to line up a good shrink for Emma; she thinks you’re a god.”

Негативне ставлення до батька виражене у використанні негативно-оцінного прикметника *ugly* (*His voice turns ugly*). Підґрунтям для цього слугують дитячі травми, пов’язані з напруженими стосунками батьків: *the voice that used to fight with my mother when I was supposed to be sleeping*. Зрозумівши, що її удавана згода не справила очікуваного ефекту на батька, дівчина намагається збити його з пантелику спочатку саркастичним зауваженням, у якому вона досить прозоро натякає на відсутність батька в її житті. Вона майстерно використовує маніпулятивні техніки з метою знешкодити комунікативні наміри співрозмовника.

Дівчина докоряє батькові за байдужість і незацікавленість у її житті й житті власної сім’ї: *You’re never around. Jennifer takes care of everything so you can go to your meetings and the library and your squash games and your fancy dinners*. Вона не дає батькові опам’ятатися і буквально вибиває ґрунт з-під його ніг агресивно-насмішкуватими питаннями: *Oh, wait a minute — when have I seen this before? Got another girlfriend, Daddy*, натякаючи на розлучення з її матір’ю. Презирливе ставлення до батька виражене лексемою *Daddy*, недоречною в наявній комунікативній ситуації, а також театральнo-патетичною вставною фразою *Oh, wait a minute*. Грубий сарказм простежується також у питанні *Ready for round two in divorce court?*

Однак така вербальна агресія видається цілком контрольованою. Вона слугує оптимальним засобом при обставинах, коли досягти порозуміння імпліцитними прийомами стає неможливим. Дівчина усвідомлює, що маніпулювати спантеличеним співрозмовником набагато простіше, тому продовжує агресивно захищати свій тісний внутрішній світ від зовнішніх зазіхань:

“Stop turning this into an examination of my faults. We’re talking about you, Lia.” The lines in his face sag with disappointment. His eyes are red-rimmed with long nights and too many mistakes and a defective daughter. It’s easier to fight back when he yells. <...>

“Please, Lia.” His voice has dropped to a whisper. “Please eat.”

The merry-go-round snaps and splinters and bits of color fly through my head.

I snatch the sandwich on his plate and shove it in my mouth.

“Is this what you want?” I scream. “Look—Lia’s eating! Lia’s eating!” With every chew, I open my mouth wide so the bread and jelly and peanut butter and saliva spill into the canyons beneath us. “Are you happy now?”

Раптова зміна тактики батька у відповідь на її обурливу поведінку не входила в плани дівчини, тому, вкрай незадоволена такою комунікативною невдачею, вона починає нашивидку

забивати рот їжею, удаючи покору: *Are you happy now?*. У цьому випадку агресію виражено також невербальними засобами *scream*; а також зафіксовано в метаописі *with every chew, I open my mouth wide so the bread and jelly and peanut butter and saliva spill into the canyons beneath us*.

Критична самооцінка, що виступає і як риса характеру депресивної особистості, і як ознака наявності депресивного стану, не дозволяє депресивним людям налагодити спілкування. Тому вони намагаються уникати знайомих людей, оскільки вважають себе не гідними доброзичливого ставлення. Проте вони надзвичайно вразливі й чутливі до критики. Їх часто охоплює бажання, незважаючи ні на що, отримати дружню підтримку й визнання [5, с. 56]. Вони шукають спілкування там, де ймовірність бути викритими у своїй надуманій нікчемності зведена до мінімуму. У таких ситуаціях комунікативна компетенція депресивних особистостей сягає найвищого рівня, що в класифікації К. Ф. Седова фігурує як **кооперативно-актуалізаторський mun** [4]. Розглянемо ще один приклад:

A new woman had moved into the room next to mine. I thought she must be the only person in the building who was newer than I was, so she wouldn't know how really bad I was, the way the rest did. I thought I might go in and make friends. The woman was lying on her bed in a purple dress that fastened at the neck with a cameo brooch and reached midway between her knees and her shoes. She had rusty hair knotted in a schoolmarmish bun, and thin, silver-rimmed spectacles attached to her breast pocket with a black elastic.

"Hello," I said conversationally, sitting down on the edge of the bed. "My name's Esther, what's your name?"

The woman didn't stir, just stared up at the ceiling. I felt hurt. I thought maybe Valerie or somebody had told her when she first came in how stupid I was.

Із наведеного фрагмента ми можемо спостерігати кооперативний тип комунікативної поведінки: героїня іде на зближення з новою пацієнткою, її мета – потоваришувати з людиною, яка ще не встигла почути про її псевдонегідність. *I thought she must be the only person in the building who was newer than I was, so she wouldn't know how really bad I was, the way the rest did*. Думки дівчини відкривають доступ до глибокого комплексу неповноцінності, який заважає товариській і доброзичливій особі налагодити контакт з оточенням: *how really bad I was; how stupid I was*. Тому вона скористалася нагодою познайомитись із новоприбулою, але комунікативну діяльність реалізувати не вдалося, оскільки нова мешканка, також ДО, перебувала в стані надглибокої депресії: про це свідчить відсутність реакції орієнтації – повороту голови та погляду в бік мовця при звертанні [7].

Відсутність успіху комунікації пов'язана з емоційним станом адресата, який визначає готовність учасника спілкування сприймати співрозмовника та реагувати на нього. Цей важливий фактор не було належно проаналізовано адресантом, тому його мовленнєвий витвір не виконав свого призначення.

Важливою ознакою, яка кваліфікує мовну особистість за її здатністю до комунікативної кооперації, є характер комунікативної поведінки в нейтральному спілкуванні [4]. Соціально-психологічний фон, на якому протікає дружня бесіда, налаштовує на легку, поверхову дискурсивну поведінку, перебіг якої зумовлений асоціативним принципом, котрий полягає в тому, щоб не заглиблюватися в заплановані теми, а легко зачепивши їх, переходити до інших. Розмова точиться не лише заради отримання інформації, але й задля утвердження соціальної повноцінності, отримання психологічної підтримки від співрозмовника. Розглянемо приклад:

I certainly felt peculiar when she did that. I mean she did it so sudden and all. I know you're supposed to feel pretty sexy when somebody gets up and pulls their dress over their head, but I didn't. Sexy was about the last thing I was feeling. I felt much more depressed than sexy.

"Ya got a watch on ya, hey?"

"No. No, I don't," I said. Boy, was I feeling peculiar. "What's your name?" I asked her. All she had on was this pink slip. It was really quite embarrassing. It really was.

"Sunny," she said. "Let's go, hey."

"Don't you feel like talking for a while?" I asked her. It was a childish thing to say, but I was feeling so damn peculiar. "Are you in a very big hurry?"

She looked at me like I was a madman. "What the heck ya wanna talk about?" she said.

“I don’t know. Nothing special. I just thought perhaps you might care to chat for a while” (J. Salinger *“The Catcher in the Rye”*) [9].

Стан Холдена Колфілда, студента, залишив коледж, потерпаючи від суперечливих настроїв й виснажливих думок, можна охарактеризувати як перебування в легкій депресії. Самотність лякає його, адже, залишившись наодинці із собою, хлопець почувається ніяково: *I certainly felt peculiar*, гнітючі почуття кидають його у вир заборонених насолод, проте все, чого він потребує, – це дружнє співчуття й підтримка. Тому навіть у спробі потоваришувати з повією вбачається лише відчайдушний порив до іншого роду близькості: у цей момент вона – єдина людина, яка могла би відволікти його від депресивних думок. Ознакою кооперативного типу спілкування слугує ініціативність Холдена: хлопець намагається не помічати байдужості дівчини, її натяків щодо справжньої мети перебування в його кімнаті, відмінної від беззмістовних балачок: *“Ya got a watch on ya, hey?”*; спонуканням до дій, передбачених родом її діяльності відповідно до отриманої платні: *“Sunny,” she said. “Let’s go, hey.”* Проте хлопець не поспішає скористатися набутим часом за призначенням, він ігнорує нетовариськість дівчини, компенсуючи її власною приязню. Імплицитне прохання залишитися *“Are you in a very big hurry?”*; *Don’t you feel like talking for a while* відкриває доступ до латентних процесів, що лежать в основі депресії: страх залишитися наодинці з собою.

Висновки й перспективи подальшого дослідження. Таким чином, слід зазначити, що комунікативна поведінка депресивних особистостей залежно від типу темпераменту, ступеня депресії та інших екстралінгвальних факторів демонструє відмінні рівні комунікативної компетенції. Так, домінуючим типом комунікативної поведінки згідно з рівнем комунікативної компетенції є центрований тип поведінки. Було відзначено тяжіння до пасивно-центрованого різновиду цього типу, коли людина в силу різних причин абстрагується від оточення, утруднюючи перебіг комунікації. Конфліктний тип спостерігається в депресивних осіб, які перебувають у стані депресії незалежно від структури особистості, часто під дією потужних травмувальних факторів. Таку комунікативну поведінку можна спостерігати у двох різновидах: конфліктно-агресивному й конфліктно-маніпуляторському. Кооперативний тип комунікативної поведінки властивий депресивним комунікантам у стані легкої депресії, спричиненої несприятливими життєвими обставинами, депресивним настроєм. Такий індивід активно шукає спілкування, його комунікативну поведінку диференційовано за такими ознаками, як ініціативність, комуникабельність, увічливість тощо.

Перспективу подальшої наукової розвідки вбачаємо в дослідженні стратегічних переваг депресивної особистості в межах кожного типу комунікативної поведінки.

Джерела та література

1. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики : Підручник / Ф. С. Бацевич. – К. : Видавничий центр «Академія», 2004. – 344 с.
2. Кристева Ю. Черное солнце: депрессия и меланхолия / Ю. Кристева ; [пер. с фр. Д. Ю. Кралечкина]. – М. : Когито-центр, 2010. – 276 с.
3. Мак-Вильямс Н. М. Психодинамическая диагностика: понимание структуры личности в клиническом процессе / Н. М. Мак-Вильямс ; [пер. с англ. под редакцией М. Н. Глущенко, М. В. Ромашкевича]. – М. : Независимая фирма «Класс», 1998. – 480 с.
4. Седов К. Ф. Языковая личность в аспекте психолингвистической конфликтологии / К. Ф. Седов // Материалы международной научной конференции по компьютерной лингвистике Dialogue, 2002. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.dialog-21.ru/digest/2002/articles/sedov/>
5. Хелл Д. Ландшафт депрессии / Д. Хелл. ; пер. с нем. И. Я. Сапожниковой. – М. : Алтейа, 1999. – 280 с.
6. Чурилина Л. Н. Антропоцентризм художественного текста как принцип организации его лексической структуры : автореф. дис. ... д-ра филол. наук : 10.02.01 «Русский язык» / Чурилина Любовь Николаевна. – СПб, 2003. – 44 с.
7. Waxer P. Nonverbal Cues for Depression / P. Waxer // Journal of Abnormal Psychology. York University Canada. – Vol. 83. – # 3. – 1974. – P. 319–322

Джерела ілюстративного матеріалу

8. Anderson L. H. Wintergirls / Laurie Halse Anderson: Penguin, 2009. – 288 p.
9. Salinger J. The Catcher in the Rye / Jerome Salinger. – Paw Prints, 2008. – 214 p.
10. Vizzini N. It’s Kind of a Funny Story / Ned Vizzini: Miramax Books for Kids, 2006. – 448 p.
11. Walters A. M. Find You in the Dark / A. Meredith Walters : Simon and Schuster, 2014. – 352 p.

References

1. Batsevyich, F. S. 2004. *Osnovy komunikativnoi lingvistyky*. K.: Vidavnychiy tsentr «Akademiia».
2. McWilliams, Nancy. 1998. *Psikhoanaliticheskaia diagnostika: ponimanie struktury lichnosti v klinicheskoy protsesie*. M.: Klass. <http://osp.kgsu.ru/library/PDF/326.pdf>
3. Sedov, K. F. 2002. “Yazykovaia lichnost v aspekte psikholingvisticheskoy konfliktologii”. Paper presented at the international annual scientific meeting of computer linguistics “Dialogue”. Accessed April 17, 2018. <http://www.dialog-21.ru/digest/2002/articles/sedov/>
4. Hell, Daniel. 1999. *Landshaft depressii*. M.: Aleteia.
5. Kristeva, Yuliia. 2010. *Chirnoie solntse: depressiia i melankholiia*. M.: Kogito-tsentr.
6. Churilina, Liudmila. 2003. “Antropotsentrizm khudozhestvennogo teksta kak printsip organizatsii yego leksicheskoy struktury”. Phd diss., St. Petersburg.
7. Waxer, Peter. 1974. “Nonverbal Cues for Depression”. *Journal of Abnormal Psychology*, 83(3): 319–322. York University, Canada.

List of Sources

8. Salinger, J. 2008. *The Catcher in the Rye*. Paw Prints. Kindle edition
9. Anderson, L. H. 2009. *Wintergirls*. Penguin. Kindle edition
10. Vizzini, N. 2006. *It's Kind of a Funny Story*. Miramax Books for Kids. Kindle edition
11. Walters, A. M. 2014. *Find You in the Dark*. Simon and Schuster. Kindle edition

Карпина Елена. Коммуникативная компетенция депрессивной личности. В статье исследованы особенности коммуникативного поведения депрессивной личности согласно уровня её коммуникативной компетенции. Выяснено, что коммуникативная установка по отношению к партнеру по коммуникации зависит от характера депрессии, в которой находится говорящий. На этом основании мы разграничиваем депрессию как тип личности, депрессию как состояние или настроение (в зависимости от степени тяжести и характера протекания) и депрессию как следствие других деструктивных процессов при отсутствии депрессивной акцентуации. Отмечено, что коммуникативное поведение депрессивной личности тяготеет к пассивно-центрированному типу, который предполагает полное или частичное игнорирование партнера по коммуникации. Личность депрессивного говорящего полностью сосредоточена на внутреннем мире, будучи заключенной внутри ограниченного пространства – собственной телесной оболочки. Любой контакт со внешней средой лишь подчеркивает ее собственную несостоятельность, поэтому депрессивная личность не только не стремится к социализации, но и пытается избежать любых посягательств на ее автономию.

Проявление конфликтного поведения свойственно личностям в состоянии депрессии, вызванной психогенными факторами. Отличительной чертой такого типа коммуникативного поведения выступает наличие в нем *конфликтотенов*, провоцирующих столкновения. Поскольку прямая вербальная агрессия не характерна для поведения депрессивных личностей, то неконтролируемые вспышки гнева мгновенно сменяются актами самоунижения и извинения, выступая средствами последующей гармонизации общения. Косвенная вербальная агрессия представлена в фрагментах дискурса, которые содержат иронию и сарказм как неотъемлемые элементы коммуникативного жанра «колкость».

Депрессивные коммуниканты, которые находятся в легкой депрессии, тяготеют к кооперативному типу общения с установкой на партнера по коммуникации, демонстрируя высокий уровень коммуникативной компетенции. Они дружелюбны, внимательны к собеседнику, пытаются наладить контакт при любых обстоятельствах.

Ключевые слова: коммуникативная компетенция, депрессивная личность, коммуникативное поведение, языковая личность, коммуникативная установка, конфликтное поведение, манипуляция, кооперативный тип поведения.

Karpina Olena. Communicative Competence of Depressive Personality. The article features the communicative behaviour of the depressive personality according to the level of his/her communicative competence. It has been found out that the communicative attitude towards the communicative partner depends on the nature of the depression in which the speaker is. According to this, we differentiate between depression as a characterological type of personality, depression as a state or mood (depending on the severity and the course) and depression as a result of other destructive processes in the absence of depressive accentuation. The depressive speaker is completely concentrated on the inner world, being imprisoned within a limited space, – their own physical body. Any contact with the external environment emphasizes their own inadequacy, therefore, the depressive individual does not only fail to crave for socialization, but also tries to avoid any intrusion upon his/her autonomy.

It has been noted that the communicative behaviour of a depressive personality tends to a passive-centred type. The manifestation of an uncooperative behaviour is peculiar to individuals in the state of depression under the influence of severe psychogenic factors. Indirect verbal aggression is presented in fragments of discourse, which contain irony and sarcasm. Depressive communicants in the state of mild depression tend to cooperative communicative type having positive attitude towards the communication partner, demonstrating a high level of communicative competence.

Key words: communicative competence, depressive personality, communicative behaviour, linguistic personality, communicative setting, conflict behaviour, manipulation, cooperative type of behaviour.